

גמרא:

שנינו במשנה: אם נתן גט והתנה כי אם יצא מיהודה לגליל או מהגליל ליהודה ולא יחזור תוך שלושים יום יחול הגט, והגיע אותו שמייהודה לאנטיפרס ואותו שמהגליל לכפר עותנאי וחזר תוך שלושים יום, בטל תנאו ואינה מגורשת.

ולכאורה משמע מהמשנה כי הטעם שבטל תנאו, משום שכשיצא מיהודה לאנטיפרס נחשב שיצא לגליל, וכשיצא מהגליל לכפר עותנאי נחשב שיצא ליהודה, וכיון שיצא וחזר תוך שלושים יום, לא קיים את התנאי, ואינה מגורשת ובטל התנאי.

ומקשינן: וכי למימרא, דאנטיפרס בגליל הוא קיימא [היתה עומדת], וכפר עותנאי ביהודה?

ורמינהי סתירה לכך ממה ששנינו:

אנטיפרס היא בגבול יהודה, וכפר עותנאי הוא בגבול הגליל.

והמקום שבינתים [שביניהם] — מטילין אותו לחומרא להחשיבו גם כיהודה וגם כגליל.

ולכן אם היה הולך מיהודה לגליל ועבר את אנטיפרס אבל לא הגיע לכפר עותנאי וחזר תוך שלושים יום ולאחר זמן חזר והלך לגליל ושהה שם יותר משלושים יום.

הרי היא מגורשת ליפסל לכהונה ואינה עו-ב מגורשת להנשא בגט זה.

כיון שיש ספק אם בטל הגט בהליכתו הראשונה, היות ועבר את אנטיפרס, והמקום שם ספק: שמא גליל הוא — ובטל הגט כיון שחזר תוך שלושים יום, ושמא יהודה הוא — ואז לא בטלה תנאו, ונתקיים התנאי בהליכתו השניה, וחל גט.

וקשה מברייטא זו על המשנה, שהרי לפי ברייתא זו היה צריך להיות הדין במשנה, שאם היה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר, לא בטל תנאו, כיון שעדיין לא יצא לגליל, ואם ילך אחר זמן וישתהה בגליל, יהיה גט. וכן באופן שהיה הולך מגליל ליהודה, והגיע לכפר עותנאי וחזר, לא ביטל את תנאו, כיון שעדיין לא הגיע ליהודה. ואילו במשנה כתוב שבשני מקרים אלו, תנאו בטל.

אמר אביי, באמת אנטיפרס היא מיהודה

משמע בריטב"א כת"י.

היד דוד והשער המשפט [סימן ל ה] מביאים את תשובת המהרי"ט שכתב, הטעם שכאן העדים אינם מצטרפים, משום שגט דומה לדיני נפשות. ומביא היד דוד, כי הריב"ש כתב, שעדות שראו זה אחר זה מועיל לגבי גט כיון שאינו כדיני נפשות. ומביא, שהבני יעקב מבאר שכאן לא מצטרפים כיון שכל אחד מעיד על ענין אחר.

[ב] מבואר, כי עדות מיוחדת, דהיינו שנים שראו, אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, הרי זו עדות כשרה בדיני ממון, ובדיני נפשות פסולה. וכתב המחנה אפרים [על רמב"ם גירושין ח יח] שכאן נתחדש עדות מיוחדת פסולה בגיטין כמו בדיני נפשות.

אבל הבית שמואל [שם] כתב, שאין מכאן ראייה לעדות מיוחדת, כי כאן כל אחד מעיד על תנאי אחר, ומשום כך אינם מצטרפים. וכן

ולכאורה התנאי בטל, משום שבהגיעו לעכו, נחשב שיצא למדינת הים וכיון שחזר תוך שלושים יום, לא קיים את התנאי, ואינה מגורשת והתנאי בטל.

והוינן בה: **למימרא, דעכו במדינת הים קיימא** [נמצאת], ואינה נחשבת כארץ ישראל? (7)

והא [והרי] **אמר רב ספרא: בני מדינת הים שהיו הולכים ללמוד תורה בארץ ישראל, כשהיו חוזרים לבתיהם, היו חבריהם בני ארץ ישראל מלווים אותם עד לגבול ארץ ישראל, וכי הוו מיפטרי רבנן מהדרי** [וכשהיו נפרדים חכמים זה מזה] — **בעכו הוו מפטרי** [היו נפרדים].

משום דאסור לצאת מארץ לחוצה לארץ:

משמע שעכו נמצא בארץ ישראל, וקשה שבמשנה משמע כי עכו כבר נחשב חוץ לארץ.

אמר אביי, באמת עכו נמצא בארץ ישראל, ובמשנה מדובר באופן שתרי [שני] תנאי [תנאים] **קאמר לה:**

וכך אמר: **אי מטינא** [אם אגיע] **למדינת הים — לאלתר ליהוי גיטא** [מיד יהא גט], **אי משתחינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא** [ואם] **לא אגיע לחוץ לארץ** [ואשתהה בדרך שלושים יום] **מיום שאצא מכאן** [ולא אבוא] — **ליהוי** [שיהא] **גיטא**.

וכפר עותנאי הוא מן הגליל, כמבואר בברייתא.

ובמשנה מדובר באופן שתרי [שתי] **תנאי** [תנאים] **קאמר לה:**

וכך אמר: **אי מטינא** [אם אגיע] **לגליל — לאלתר ליהוי גיטא** [מיד יהא גט].

ואי משתחינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא [ואם] **לא אגיע לגליל** [ואשתהה בדרך שלושים יום] **מיום שאצא מכאן** [ולא אבוא] — **ליהוי** [יהא] **גיטא**.

ולכן הדין, שאם הגיע **לאנטיפרם** וחזר בתוך שלושים יום, לא התקיים התנאי, והגט בטל, כיון **דלא לגליל מטא** [הגיע], **ולא אישתהוי נמי אשתהי תלתין יומין** [וגם לא שהה שיהוי של שלושים יום] בדרך, משום כך אינה מגורשת ובטל **תנאו**.

וכמו כן יש לבאר את האופן השני שבמשנה, בהיה בגליל, שמדובר בהתנה שני תנאים: א. אם אגיע ליהודה — מיד יחול הגט, ב. אם לא אגיע ליהודה יחול הגט רק אם אשתהה בדרך שלושים יום מהיום שאצא מהבית, ולכן הדין, שאם הגיע לכפר עותנאי וחזר בתוך שלושים יום, כיון שלא הגיע ליהודה, וגם לא שהה בדרך שלושים יום, משום כך אינה מגורשת ובטל התנאי.

שנינו במשנה: אם נתן גט לאשתו ואמר לה **הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום**, והיה הולך למדינת הים, והגיע לעכו וחזר בתוך שלושים יום — בטל תנאו.

7. הגמרא שואלת לפי ההבנה הראשונה שהבננו את המשנה כי התכוון להתנות שלא יבוא

7. הגמרא שואלת לפי ההבנה הראשונה שהבננו את המשנה כי התכוון להתנות שלא יבוא

כי מי קתני במשנה בלשון: "הרי זו מגורשת" שמשמעותו כי הגט חל מיד?

לשון: "הרי זה גט" קתני במשנה!

כלומר, שהגט עדיין לא נפסל, דלא הוי [שאינן זה] גט ישן⁽⁸⁾, ועדיין יכול הגט לחול אם יתקיים התנאי, ולפי מלז תלתין יומי הוי גיטא [וכאשר יתמלאו שלושים יום] שלא יתראה בפניה [יחול הגט].

תניא ברייתא מפורשת בוותיה [כשיטתו] דרבי יוחנן:

ששנינו בכרייתא: אמר לה: הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום.

והיה הולך ובא הולך ובא.

הואיל ולא נתייחד עמה — הרי זה גט, ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה.

משמע כדברי רבי יוחנן שהחשש הוא לגט ישן, ועל זה דיברה המשנה, שאין חוששין לגט ישן כשלא התייחד עמה, אבל באמת אין הגט חל עד שיעברו שלושים יום רצופין שלא יתראה בפניה.

ומקשינן: מדוע מכשירים את הגט כשהיה הולך ובא, וליחוש שמא פיים את אשתו במשך הזמן שהיה הולך ובא, ונתייחד עמה! ולאחר זמן יבוא הבעל ויערער על הגט ויאמר שפייסה.

אמר רבה בר רב הונא, הכי אמר אבא מרי משמיה דרב: מדובר באופן שאומר הבעל

לכן הדין, שאם הגיע לעכו וחזר בתוך שלושים יום, כיון דלא למדינת הים מטא [הגיע], ולא אישתהויי נמי אשתחי תלתין יומין [וגם לא שהה שיהויי של שלושים יום] בדרך, לכן אינה מגורשת ובטל תנאו.

שנינו במשנה: אמר לה בשעת מסירת הגט: הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך [שלא אתראה בפניך] שלושים יום רצופין, אפילו היה הולך ובא, אם לא התייחד עמה במשך שלושים יום — הרי זה גט.

והוינן בה: מדוע חל הגט אם לא התייחד עמה, והא [והרי] לא קיים את התנאי, שהרי לא עבר מכנגד פניה במשך שלושים יום רצופין, אלא היה הולך ובא!

אמר רב הונא: יש לומר, מאי [מה פירוש] התנאי שהתנה "אם לא אעבור מכנגד פניך"? הכוונה לתשמיש.

וכיון שלא נתייחד עמה במשך שלושים יום, אם כן עברו שלושים יום בלא תשמיש, ונתקיים התנאי, והגט חל.

ואמאי קרי ליה [ומדוע קורא לו] לתשמיש בלשון פניך?

כי לישנא מעליא נקט, שדיבר בלשון נקיה.

ורבי יוחנן אמר: לעולם לשון "פניך" שבמשנה הכוונה פניך ממש, כלומר שלא יתראה בפניה במשך שלושים יום, ובאמת אין הגט חל כל זמן שהיה הולך ובא בפניה.

ולא קשים דברי המשנה.

8. גט ישן — היינו, שהתייחד הבעל עם האשה בין כתיבת הגט לנתינה, והגט פסול מדרבנן,

בשעת התנאי, כי על מנת כן אני מוסר לה את הגט, שתהא נאמנת עלי כמאה עדים לומר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי.

וכיון שמאמינה על כך — אם אמרה שלא נתייחד עמה — אינו נאמן והגט קיים⁽⁹⁾.

שהיחוד קודם נתינת הגט, כשר בדיעבד, אבל כאן חוששים שבא עליה אחרי נתינת הגט, וקידשה שוב בביאה ואינה מגורשת.

ב. התוס' לעיל [יח ב] בשם רבינו תם מפרשים, וליחוש שמא פייס, ומדוע אם לא בא ל' יום הגט חל, נחשוש שבא ללא ידיעתינו [ולשון שמא פייס הכוונה שמא בא מחמת שהתפייס עמה].

ומוסיף רבינו תם, שאין לפרש שמא פייס וביטל את הגט, כיון שמדובר כאן בגט שחל מעכשיו, שאם יקיים את התנאי ולא יבוא ל' יום, יחול הגט למפרע מעכשיו, ואי אפשר לבטלו. ודלא כשיטת בעל העיטור הסובר כי גט שיש בו תנאי, אפשר לבטל את הגט קודם שנתקיים התנאי, אף באופן שהגט חל למפרע.

ג. לפי בעל העיטור אפשר לפרש את קושית הגמרא, שנחשוש שמא פייס וביטל את הגט, כי אפילו בגט שחל למפרע משעה שהתנה, אפשר לבטל קודם קיום התנאי, ומהבית שמואל [סוף סימן קמד] נראה שכך מפרש בעל העיטור את קושית הגמרא.

ד. הרשב"א מביא את הר"ח שמפרש, ניחוש שמא פייס וביטל את הגט. ומבאר הרשב"א, כי אין כוונת הר"ח כמו בעל העיטור, אלא כוונתו שכאן מדובר בתנאי של "אם", שהגט חל בשעת קיום התנאי ולא משעה שהתנה, וכיון שהגט חל רק בשעת קיום התנאי, הקשו בגמרא שיכול לבטל את הגט.

ה. הרמב"ן והר"ן מביאים את תשובת הר"ף שביאר, ליחוש שמא פייס את האשה, והיא הסכימה לביטול התנאי, כלומר, היא הסכימה שאף אם לא יבוא יחשב כאילו בא והתבטל הגט מחמת התנאי. ומבארים הר"ן והרשב"א שמדובר

מחשש שמא יהיה לה ולד מיחוד זה, שיולד יותר מתשעה חודשים מהזמן הכתוב בגט, ויאמרו שגיטה קודם לבנה. [לקמן דף עט ב].

9. נאמרו כאן כמה פירושים:

א. רש"י מפרש, וליחוש שמא פייס, שמא התייחד עמה ובא עליה, והגט הוא גט ישן.

התוס' לעיל [יח ב] והר"ן כאן מקשים, לפי דברי רש"י מה תירצה הגמרא שמדובר באומר נאמנת עלי, והרי מכל מקום אנחנו נחשוש שמא בא עליה והגט הוא גט ישן.

ומתרצים, כי לכן פירש רש"י שלאחר זמן בא הבעל ומערער, כלומר שזה רק חשש של הוצאת לעז על ידי הבעל, ולכן באופן שאמר נאמנת עלי, אין חשש שיוציא לעז.

התוס' לעיל [יח] והרשב"א כאן מקשים, שמשמע כי החשש לגט ישן והחשש שמא פייס הם שתי חששות שונות. עוד מקשה התוס' מדוע הוצרכו להקשות שיש חשש שמא פייס והגט ישן, הרי אפשר להקשות בפשיטות שיש חשש שמא בא וכיון שהיה תנאי אם לא באתי אם כן כשבא מתבטל הגט.

הר"ן, הרישב"א והתוס' ר"ד מקשים על פירוש רש"י, מה נתקשו בגמרא, וליחוש שמא פייס והגט ישן, והרי גט ישן כשר בדיעבד [כמבואר לקמן עט ב].

הר"ן והרישב"א מתרצים, שקושית הגמרא איך הגט כשר לכתחילה. וכן מבאר השער המלך [גירושין ט ט], כי לשון הברייתא "ולגט ישן אין חוששין", משמע שאין שום חשש, אף לכתחילה.

התוס' ר"ד מתרץ, שכאן אם התייחד ובא עליה, הגט פסול בדיעבד, כי דווקא בסתם גט

ואמרינן: מאן דמתני לה [מי ששנה] את דברי רבה בר רב הונא בשם רב אמתניתין שלקמן, כל שכן שנאמרו דבריו אברייתא.

כי אם באופן של המשנה, שלא היה הולך ובא, מודה רב שחוששים שמא פייס לולא שהתנה בתחילה שהאשה תהיה נאמנת עליו לומר שלא בא, כל שכן, באופן של הברייתא, שהיה הולך ובא, שאז ודאי שיש לחשוש שמא פייס.

מאן דמתני לה [מי ששנה] את דברי רבה בר רב הונא בשם רב אברייתא.

אבל אמתניתין שמת תוך י"ב חודש ולא ראינו שחזר לעיר מאז שיצא, אין לחשוש שמא פייס, דהא לא אתא [שהרי לא בא] לפני כלל, ואפילו אם לא התנה בתחילה להאמין לאשה שלא בא, אין חוששין שמא פייס והגט קיים⁽¹¹⁾.

איכא דמתני לה [יש ששנו] את תירוצו של רבה בר רב הונא אמתניתין שלקמן:

שכתוב במשנה לקמן, אם אמר לה: הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש — הרי זה גט.

והקשו בגמרא: מדוע הגט כשר וליחוש שמא פייס⁽¹⁰⁾ את אשתו במשך הזמן עד שמת, ונתייחד עמה!

ועל זה אמר רבה בר רב הונא, הכי אמר אבא מרי משמיה דרב: מדובר באופן שאומר הבעל בשעת התנאי, כי על מנת כן אני מוסר לה את הגט, שתהא נאמנת עלי כמאה עדים לומר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי!

וכיון שהאשה אומרת שבעלה לא פייס אותה, שוב אין לחשוש שמא הבעל פייס אותה לאחר כתיבת הגט, כיון שהיא נאמנת.

שביטל את הגט, ומבאר הגר"א [קמג יז] כי הראב"ד מפרש את הגמרא כמו בעל העיטור, ועיין חזו"א [נג ג].

10. הפני יהושע [ד"ה וניחוש] והרש"ש מקשים, לפי מה שכתבו תוס' לעיל [יח ב] בשיטת רש"י שהחשש שמא פייס, הוא שמא הבעל יערער שפייס, קשה לאותם שמעמידים את הקושיא על המשנה, שהרי במשנה מדובר שהבעל מת ולא שייך שיבוא ויערער, ומתרץ הפני יהושע, שהקושיא, איך התירו חז"ל לגרש כשמתנה אם לא אבוא תוך י"ב חודש, והרי יש לחשוש שמא יבוא ויערער שפייס.

11. רש"י לשיטתו שהחשש שמא פייס היינו שמא נתייחד עמה, מפרש, שלמאן דאמר

בתנאי של "על מנת" שחל למפרע משעה שהתנה, ולכן הבעל אינו יכול לבטל את התנאי, אבל היא יכולה להסכים שיהיה נחשב כאילו קיים את התנאי ועל ידי זה בטל הגט. ומבאר הר"ן, כי רק בתנאי שהוא לטובת האשה, היא יכולה להסכים לבטלו.

ו. לשון הרמב"ם [גירושין ט ט], אם לא האמינה חוששין שמא פייס אותה כשהיה חולך ובא ומחלה לו וחזר וביטל הגט כשפייסה. מפשטות לשון הרמב"ם משמע שהחשש הוא שביטל את הגט. אבל הראב"ד והמגיד משנה הבינו כי כוונתו שביטל את התנאי, ולפי זה למד בגמרא כמו הרי"ף, וכן כתב הרמב"ן [הביאו המגיד משנה] שהרמב"ם מפרש את הגמרא כמו הרי"ף.

הראב"ד משיג על הרמב"ם וסובר שהחשש

מתניתין:

ולכן, אם מת בתוך י"ב חדש —

אף על פי שלא נכתוון הבעל לכך שלא יבוא מחמת מיתה, שהרי מיתה אינה שכיחה.

הרי זה גט, שכבר חל הגט למפרע משעת נתינה.

אמר לשנים: אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי, כלומר, לאחר שנים עשר חודש כתבו ותנו גט לאשתי, אם לא אבוא בתוך אותו הזמן.

אם כתבו השנים את הגט בתוך י"ב חדש ונתנו אותו לאחר י"ב חדש —

אינו גט.

כי כוונת הבעל היתה, שאף הכתיבה לא תהא אלא לאחר שנים עשר חודש.

וכן אם אמר: כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש —

האומר לאשתו: הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, כלומר, אם לא אבוא בתוך שנים עשר חודש מיום נתינת הגט, יהא זה גט.

ומת בתוך י"ב חדש —

כיון שלא אמר לה "הרי זה גיטך מעכשיו", משמע שלא יחול הגט אלא לאחר שנים עשר חודש.

לכן כשמת בתוך אותו הזמן, אינו גט, כיון שאין הגט חל לאחר מיתה⁽¹²⁾. ואם מת הבעל בלא בנים, הרי היא זקוקה ליבום.

אבל אם אמר לה: הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש.

הואיל ואמר "מעכשיו", אם כן משמעות הלשון, שאם לא יבוא בתוך שנים עשר חודש, יחול הגט למפרע משעת נתינת הגט לידה.

דחייש שמא פייס וביטל את התנאי בהסכמתה, אינו חושש שמא בא, כי הפיוס נעשה בצניעא ואילו לבוא בא בפרהסיא, ואם לא ראינו שבא, אין חוששין שמא בא בלא ששמענו. ומקשה הרשב"א, מדוע בברייתא חוששים חשש אחר מאשר במשנה, הרי בין בברייתא ובין במשנה אפשר לחשוש שמא היא הסכימה לכיטול התנאי או שמא בא.

ולדעת הר"ח מבאר הרשב"א, כי דווקא בברייתא שהיה הולך ובא ורואים שרוצה להתפייס חוששים שהתפייס וביטל את הגט, מה שאין כן במשנה שלא ראינו שבא.

12. הר"ן מקשה, שלכאורה משנה יתירה היא, כי

אבריייתא, דווקא היכן שהיה הולך ובא חוששים שמא התייחד עמה, אבל במשנה שלא ראינו שבא לא חוששים שבא והתייחד.

ולפי רבינו תם שחשש שמא בא תוך הזמן ולא ראינו שבא, מבאר הרשב"א, שמאן דמתני לה אבריייתא סובר כי דווקא בברייתא שראינו בתחילה שהיה הולך ובא, אף שאחר כך הלך ל' יום ולא ראינו שבא, מכל מקום חוששים שמא בא ולא ידענו, אבל במשנה שלא ראינו מקודם שהיה הולך ובא, לא חוששים.

הרשב"א מביא שהרי"ף בתשובה מבאר, שבברייתא החשש שמא היא הסכימה כי אף אם לא יבוא יחשב כאילו בא והתבטל הגט מחמת התנאי, ובמשנה החשש שמא בא, ולכן מאן

גט, אף על פי שכתבוהו בתוך שנים עשר חודש, שכן לשון זה משמעותו: כתבו מעכשיו, ותנו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, כלומר שהקפיד על זמן הנתינה ולא על זמן הכתיבה.

אבל אם השנים כתבו את הגט רק לאחר י"ב חדש ונתנו אותו לאחר י"ב חדש, שעשו הכל לפי תנאו, ומת הבעל.

באופן זה כולם מודים:

שאם הגט ניתן לאשה קודם למיתה — הרי זה גט, כי הגט חל בחיי הבעל.

ואם מיתה קדמה לנתינת הגט לידי האשה —

אף על פי שהזכיר את הכתיבה קודם שהזכיר את הזמן, ואפשר לומר, שלא נתכוון להקפיד אלא על הנתינה, שתהא לאחר שנים עשר חודש, אבל לא על הכתיבה.

מכל מקום אף בכגון זה, אם כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש —

אינו גט, לפי שלא אמר "מעכשיו", ואף לשון זה משמעותו שלא יכתבו את הגט אלא לאחר שנים עשר חודש, שלא רק על הנתינה הקפיד הבעל שיהא לאחר שנים עשר חודש אלא אף על הכתיבה.

רבי יוסי אומר: כזה גט, הואיל והזכיר את הכתיבה קודם שהזכיר את הזמן⁽¹³⁾, הרי זה

התוס' רי"ד מתרץ, שמכאן ראייה כי רבנן החולקים על רבי מאיר כשם שסוברים כי אין צריך תנאי כפול, כך סוברים שאין צריך את שאר משפטי התנאים, והמשנה כאן היא לפי רבנן, ומכאן ראייה שהלכה כרבנן, שהמשנה סתמה כמותם.

הביאור למהר"ם שיף מביא שכבר הקשה כן הר"ן [לעיל עה ב] וכן מקשים הרמב"ן והרשב"א שהמעשה קודם לתנאי, ותירצו שתנאי במינוי שליחות עדיף, לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שמינהו. וביאור דבריהם, שכל מעשה שהאדם עושה בעצמו, המעשה חל בכל מקרה והתנאי בא לבטל את המעשה, ולכן אין בכח התנאי לבטל את המעשה אם לא נעשה לפי משפטי התנאים, מה שאין כן במינוי שליחות, השליח נעשה שליח רק באופן שנתמנה, ובאופן שלא נתמנה אינו שליח, ולכן לא צריך את משפטי התנאים.

האבני מילואים [סימן לח ב] מקשה, שאצל בני גד ובני ראובן היו יהושע ואלעזר שלוחי משה ואף על פי כן היה צריך את משפטי

כבר שנינו לעיל [עב א] הרי זה גיטך אם מתי, אין גט לאחר מיתה.

ומתרץ הר"ן שהיינו חושבים לומר, כי רק באופן שתלה במיתה כוונתו שיהיה גט לאחר מיתה, אבל כאן שתלה בלא באתי, כוונתו מעכשיו.

בהגהות פורת יוסף מתרץ, שהיינו חושבים כי דווקא לעיל חולקים רבנן על רבי יוסי, וסוברים שאין זמנו של הגט מוכיח עליו, כיון שחייב לכתוב זמן, שתקנו זמן בגיטין, אבל כאן שכתב הרי זה גיטך לאחר י"ב חודש, היה יכול לכתוב זמן שלאחר י"ב חודש, ולכן היינו חושבים כי מה שכתב זמן של היום, נחשב כמו שאמר מהיום.

13. התוס' רי"ד [עז א] והמהר"ם שיף מקשים, שיש כאן חסרון בתנאי שהמעשה קודם לתנאי. וכתב המהר"ם שיף שלפי שיטת הרמב"ם שבתנאי של מעכשיו אין צריך את משפטי התנאים ניחא, שאפשר להעמיד את המשנה באומר מעכשיו, אבל לפי רש"י ותוס' קשה.

אינו גט, שהרי הגט לא חל עד שעת נתינה, ואין גט לאחר מיתה.

ואם אין ידוע מה קדם למה, אם הגט קדם למיתה או שהמיתה קדמה לגט — זו היא גירושין שאמרו עליה חכמים, מגורשת ואינה מגורשת מספק⁽¹⁴⁾.

גמרא:

שנינו במשנה: אמר לה: הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש, ומת בתוך אותם י"ב חודש — אינו גט, כיון שלא אמר לה "הרי זה גיטיך מעכשיו", משמע שלא יחול הגט אלא לאחר שנים עשר חודש, ואין חלות גט לאחר מיתה. ואם מת הבעל בלא בנים, זקוקה היא ליבום.

תנא בברייתא: רבותינו חלקו על הדין שבמשנה והתירוה לינשא בגט זה, כיון שהם סוברים כי אף על פי שלא אמר בתנאי

שיחול הגט "מעכשיו", נחשב כאילו אמר לה "מעכשיו", כי מסתמא התכוון שיחול הגט מיד, אם יתקיים התנאי.

והוינן בה: מאן [מי הם] רבותינו?

אמר רב יהודה אמר שמואל: בי דינא דשרו מישחא [בית הדין שהתירו שמן] של גוים, והיינו בית הדין של רבי יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים, והיה בן בנו של רבי הקדוש.

שהם סברי לה ברבי יוסי.

דאמר רבי יוסי: הכותב נכסיו לבנו כדי שיהיו של הבן לאחר מותו ולא ירשו אחיו עמו בנכסים אלו, צריך להקנות לו את גוף הקרקע קודם שיחול על זה דין ירושה.

אבל כיון שהאב עדיין צריך את הנכסים לעצמו כל זמן שהוא עדיין חי, אינו מקנה את פירות הקרקע אלא לאחר מותו.

התנאים. ותירץ שהר"ן יסבור כמו השאלתות שכתב כי יהושע ואלעזר לא היו שלוחי משה, אלא הם עצמם חילקו את הארץ.

14. לכאורה קשה, כיון שהספק מתי מת הבעל, נעמידו בחזקת חי. ומתוך הר"ן, שלא מעמידים אותו בחזקת חי כיון שעכשיו הוא מת. והריטב"א מתרץ, תירוץ ראשון כמו הר"ן, ותירוץ שני, שהספק מתי מת, הוא משום שיש שני עדים כנגד שנים ובאופן זה אין מעמידים אותו על חזקה מדרבנן [כמבואר ביבמות לא א]. הט"ז [יו"ד שצז ב] מביא תשובת מהר"ם מיניץ לגבי מי ששמע שמת קרובו ואינו יודע אם מת תוך ל' יום קודם לכן, ויש לו ספק אם חייב להתאבל עליו. ופסקו המהר"י בן לב והב"ח,

שחייב באבילות כיון שמעמידים אותו בחזקת חי, ותולים שמת תוך ל'. אבל הט"ז סובר כי רק במקום שיש ספק אם מת, אז מעמידים אותו בחזקת חי, אבל במקום שודאי מת לפנינו והספק מתי מת, אין מעמידים אותו בחזקת חי לומר שעכשיו מת. ובחידושי גרשוני [בגליון השו"ע] ובגליון מהרש"א ובשער המלך [אישות ג יד ד"ה ומ"מ] הביאו ראייה לדברי הט"ז מהר"ן הנ"ל. [ועיין בשב שמעתתא [ג ח] מה שדן על הט"ז הנ"ל לגבי עדיפות החזקות].

הנודע ביהודה [תנינא יו"ד רח תשובה מבן המחבר] רצה גם כן להביא ראייה מהר"ן הנ"ל שלא מועיל חזקת חי במקום שמת לפנינו, ודחה, שכאן שונה כי נגד החזקת חי יש חזקת איסור יבמה לשוק, ואמנם תמיד חזקת חי עדיף מחזקת

[בנו של] רבינו הקדוש הורה דבר זה, שתהא מותרת כשמת בעלה תוך י"ב חודש, וכדעת רבי יוסי הסובר שזמנו של השטר מוכיח כי התכוון שיחול מעכשיו.

ולא הודו לו כל סיעתו, בני החבורה שלו, שאף בבית מדרשו לא הסכימו איתו כולם.

ואמרי לה [ויש אומרים]: שלא הודו לו כל שעתו, כלומר, כל ימי חייו.

אמר ליה רבי אלעזר להחוא סבא:

כי שריתוה [כאשר התרתם את אותה] אשה להנשא — האם לאלתר כששמעו בו שמת שריתוה [התרתם אותה] ואפילו שעדיין לא עברו י"ב חודש.

או שמא רק לאחר שנים עשר חדש שריתוה [התרתם אותה]?

וביאור הספק: האם לאלתר שריתוה — דהא לא אתי [שהרי הוא [בודאי] לא יבוא] בתוך י"ב חודש, שהרי הוא מת, וברור שיתקיים התנאי, והגט חל משעה שמסר לה.

או דלמא רק לאחר י"ב חדש שריתוה — דהא [שהרי] רק אז איקיים ליה תנאו? (15)

ומקשינן: מדוע הסתפק רבי אלעזר רק באותו מעשה שיש בו מחלוקת האם הגט

ואפילו שהבן זוכה בפירות רק לאחר מותו של אביו, לא חל על הפירות דין ירושה, כיון שהם פירות של הקרקע, והקרקע כבר שייכת לבן.

וכשכותב לבן את שטר המתנה, סובר רבי יוסי, שאינו צריך לכתוב בשטר, שהנכסים יהיו לבן "קרקע מהיום ופירות לאחר מיתה", אלא מספיק שיכתוב "נכסי לבני לאחר מותי", כיון שזמנו של השטר מוכיח עליו, שלכך כתב את הזמן בשטר, להודיע, שמיום הכתיבה נתן לבנו את גוף הקרקע, כדי שלא יירשו אחיו עמו, ומה שכתב "נכסי לבני לאחר מותי" התכוון לפירות של הקרקע שיהיו לו לאחר מותו.

שכל שטר שכתוב בו זמן, אומרים שכוונת בעל השטר שיחול מזמן הכתוב בו, אף אם לא אמר במפורש שיחול "מעכשיו".

וכשיטתו סוברים בית דינו של רבי יהודה הנשיא, שבנתן גט והתנה עמה שיחול אם לא יבוא מעכשיו ועד י"ב חודש, הזמן של השטר מוכיח כי התכוון שיחול מעכשיו, ולכן גם אם מת תוך י"ב חודש, כיון שהתקיים התנאי, הרי זה גט.

אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:

רבי יהודה נשיאה בנו של רבן גמליאל בר

שנעמידו על חזקת חיים שלא איתרע, ותירץ הר"ן שגם החזקת החיים איתרע כיון שמת לפנינו, ולכן נשאר ספק השקול, והרי היא מגורשת ואינה מגורשת.

15. התוספות הקשה למה שלא תהיה מותרת

איסור, אבל כאן שמת לפנינו הרי זה ספק השקול. וכעין זה כתב השער המלך [שם].

גם החתם סופר [ד"ה מגורשת] לומד שלא מעמידים על חזקת חי כיון שיש כנגדה חזקת איסור יבמה לשוק, אלא שחזקת איסור יבמה לשוק איתרע על ידי הגט, ולכן היה קשה לר"ן

משום דהוה [שהיה] אותו סבא שהקשה לו בהחזא מעשה שהתירו רבותינו.

לכן שאל אותו רבי אלעזר על אותו מעשה, כיון שעל אותו מעשה, יכול אותו סבא להשיבו מפי השמועה, שהרי שמע וידע איך התירו אותה.

אמר אביי: הכל מודים, היכא [במקום] דאמר לאשתו בלילה: הרי זה גיטיך לכשתצא חמה מנרתיקה — לכו נפקא [לכשיצא] השמש יחול הגט קאמר לה⁽¹⁾, וכי מיית בליליא קודם שיצא השמש, הגט אינו חל, כי בשעה שצריך הגט לחול, הוי גט לאחר מיתה,

וכמו כן במשנה, כשאמר הרי זה גיטיך לכשלא אבא לאחר י"ב חודש, אינו גט ואין

חל, ותיבעי ליה [שיסתפק] על המתניתין שיש בו אופן שהגט חל לדברי הכל.

שהרי נתבאר במשנה: כי באופן שאמר: מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש — הרי זה גט.

ואם כן על המשנה שנאמר לדברי הכל, היה לו להסתפק, האם לאלתר הוי מותרת להנשא לאחרים ואינה זקוקה ליבם — דהא לא אתי [שהרי לא יבוא], או דלמא רק לאחר י"ב חדש מותרת לאחרים — דהא [שהרי] רק אז איקיים ליה תנאיה!

ומתריצין: אין הכי נמי, אפשר להסתפק גם בדברי המשנה.

והטעם שרבי אלעזר לא שאלו על המשנה,

סובר כי התנאי עוקר מכאן ולהבא ולמפרע, ולכן כל זמן שלא קיים התנאי י"ב חודש אין היתר למפרע.

והבית שמואל [קמד ה] כתב, כי לפי הר"ן הספק הוא ספק איסור דאורייתא, ואם נישאת תוך י"ב חודש תצא.

המגיד משנה [גירושין ח כב] לומד בדעת הרמב"ם, שהגמרא כאן מסתפקת האם צריך לקיים או לבטל את התנאי בפועל, ואף במקום שברור שהתנאי יתקיים, עדיין לא נתקיים התנאי ואף שמת צריך לחכות י"ב חודש כדי שהתנאי יתקיים, או שמא מספיק מה שאין אפשרות שהתנאי יתקיים. וכתב הבית שמואל כי אף לפי הרמב"ם הספק הוא ספק איסור דאורייתא, ואם נישאת תצא.

1. פירש רש"י, שמדובר באומר לאשתו בלילה, הרי זה גיטיך לכשתצא חמה מנרתיקה.

הרמב"ן פושט מרש"י את הספק של רבינו

לאלתר, שהרי אין לחשוש לכך שלא יתקיים התנאי, כי כיון שמת לא ישוב עוד לביתו, וודאי שיתקיים התנאי.

ותירץ שהגמרא מסתפקת שמא יש לגזור בו אגב האופן שלא מת, כי העולם לא יודעים שמת, ויתמהו על שמתירים אותה להנשא, מה שאין כן לאחר שנים עשר חודש כולם יודעים שנתקיים התנאי.

מבואר בתוספות שמן התורה מותרת לאלתר, והספק האם מדרבנן אסורה להנשא גזירה אטו מקום שלא מת. וכן כתב הרא"ש שהספק מדרבנן, ולכן אם עברה ונישאת לא תצא.

הר"ן מבאר את הספק, כי כיון שהבעל לא חשב שימות, לא גמר לגרש אלא אחר י"ב חודש, ולא מתירים אותה קודם לכן. ובפשטות ביאור דבריו, שיש צד שכוונת הבעל הוא שאם יעבור י"ב חודש, ובמשך אותו זמן הוא לא בא, אז מתקיים התנאי והגט חל למפרע.

ובשערי יושר [ב י ד"ה והר"ן] מבאר, שהר"ן